

Spor Terminolojisinde Emotiflik *

Rauf GULİYEV ¹

Geliş Tarihi: 19.10.2025
Kabul Tarihi: 29.12.2025
Yayın Tarihi: 30.12.2025
Değerlendirme: İki Dış Hakem /
Çift Taraflı Körleme
Makale Türü: Araştırma Makalesi

Atıf Bilgisi:

Guliyev, Rauf (2025). Spor Terminolojisinde Emotiflik. *International Journal of Language and Translation Studies*, 5/2, 423-437.

Benzerlik Taraması: Yapıldı –
iThenticate

Etik Bildirim:
lotusjournal@selcuk.edu.tr

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans Yazarlar: Dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Öz

Bu çalışmada, dilin duygusal işlevi üç temel kavram üzerinden incelenmiştir: emosyonellik, ekspresiflik ve emotiflik. Emosyonellik, bireyin duygusal deneyimlerini yansıtan, bağlama ve konuşmacının psikolojik durumuna göre değişen bir anlayış olarak ele alınmıştır. Ekspresiflik; mecazlar, deyimler ve metaforlar yoluyla fikirlerin duygusal etkisini güçlendiren bir üslup kategorisidir. Bu bağlamda spor terminolojisi, ekspresifliğin somut örneklerini sunan zengin bir alan olarak öne çıkmaktadır. Emotiflik ise kelimelerin doğasında taşıdığı sabit duygusal yükü ifade eden, dilin psikolojik ve kültürel katmanlarıyla ilişkili bir kategoridir. Kelimeler, bağlamdan bağımsız olarak belirli bir duygusal değer taşır. Spor terminolojisi analizleri, terimlerin olumlu, olumsuz veya tarafsız emotif değerler taşıyabildiğini göstermiştir. Olumlu terimler zafer ve başarı gibi çağrışımlar taşırken; olumsuz terimler yenilgi ve ceza gibi duyguları ifade eder. Tarafsız terimler ise teknik ve nesnel anlamlar içerir. Sonuç olarak; emosyonellik, ekspresiflik ve emotiflik aracılığıyla dilin duygusal boyutu bireysel ve kültürel düzeyde analiz edilebilir. Spor terminolojisi, dilin iletişimsel, kültürel ve duygusal işlevlerinin etkileşimini ortaya koyarak insan deneyimini ifade etmedeki önemini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler:

Emosyonellik, ekspresiflik, emotiflik, terminoloji, spor terimleri

* Etik Beyan: * Bu makale, Uluslararası Dil ve Çeviribilim Kongresi'nde sözlü olarak sunulan ancak tam metni yayımlanmayan "İdman terimlerinin emotiviyi" adlı tebliğin içeriği geliştirilerek ve kısmen değiştirilerek üretilmiş hâlidir. Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Bakü Slavyan Üniversitesi, Filoloji Fakültesi, Azerbaycan Dili Bölümü, Azerbaycan Dili Anabilim Dalı, Bakü, Azerbaycan, rauf.guliyev@bsu-uni.edu.az, ORCID ID: 0009-0001-7284-4021

Emotivity in Sports Terminology *

Rauf GULIYEV ²

Date of Submission: 19.10.2025

Date of Acceptance: 29.12.2025

Date of Publication: 30.12.2025

Review: Double-blind peer review

Article Type: Research Article

Citation:

Guliyev, Rauf (2025). Emotivity in Sports Terminology. *International Journal of Language and Translation Studies*, 5/2, 423-437.

Plagiarism Check: Yes - iThenticate

Complaints: lotusjournal@selcuk.edu.tr

Conflict of Interest: The author(s) has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author(s) acknowledges that they received no external funding to support this research.

Copyright & License: Authors publishing in the journal retain the copyright to their work and their work is licensed under the CC BY-NC 4.0.

Abstract

In this study, the emotional function of language is examined through three fundamental concepts: emotionality, expressiveness, and emotivity. Emotionality reflects an individual's emotional experiences, varying according to context and psychological state. Expressiveness is defined as a stylistic category where the emotional impact of ideas is enhanced through metaphors and idioms, with sports terminology serving as a rich field for such examples. Emotivity refers to the fixed emotional charge inherent in words, linked to psychological and cultural layers, carrying specific values independent of context. Analyses of sports terminology demonstrate that terms carry positive, negative, or neutral emotive values. Positive terms convey associations like victory and success, while negative terms express concepts such as defeat or penalty. Neutral terms maintain technical and objective meanings. In conclusion, the emotional dimension of language can be analyzed at both individual and cultural levels through these three concepts. Sports terminology reveals the interaction between the communicative, cultural, and emotional functions of language. This study emphasizes the importance of language in expressing human experience by combining linguistic theories with cultural and psychological analyses.

Keywords:

emotionality, expressivity, emotivity, terminology, sports terms

* Ethical Statement: * This article is an expanded and partially revised version of the paper titled "The Emotionality of Sports Terms" which was orally presented at the International Congress of Language and Translation Studies but not published in full text. It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

² Master's Student, Baku Slavic University, Faculty of Philology, Department of the Azerbaijani Language, Baku, Azerbaijan, rauf.guliyev@bsu-uni.edu.az, ORCID ID: 0009-0001-7284-4021

Giriş

İnsan duygularının ifadesiyle ilgili olarak dilde çeşitli kavramlar kullanılmaktadır: heyecan (emotion), duygu/his (feeling), duygu durumu (mood), heyecan hâlinin ifadesi (expression) vb. Bu kavramlar, dilin yalnızca iletişimsel değil, aynı zamanda duygusal işlevini de anlamamıza olanak tanır.

Wierzbicka'ya göre: “Duygular, sözcüklerin yardımı olmadan özdeş kılınamaz, sözcükler ise herhangi bir somut kültüre aittir ve kendilerinde kültürel olarak özgün bir bakış açısı taşırlar” (Hacızade N, 2012: 9). Bu görüş, duyguların ifadesinin yalnızca psikolojinin değil, aynı zamanda dil ve kültür etkileşiminin sonucu olduğunu göstermektedir. Duyguların dil aracılığıyla aktarılması, bireyin iç dünyasının yanı sıra bir toplumun düşünme tarzını ve değerler sistemini de ortaya koyar.

Günümüzde dilin duygusal ifade gücünün incelenmesi, özellikle emosyonellik (emotionality), ekspresiflik (expressiveness) ve emotiflik (emotivity) gibi kavramların anlam sınırlarının belirlenmesi, modern dilbilimin güncel araştırma alanlarından biridir. Bu kavramlar birbiriyle ilişkili olmakla birlikte, dilsel işlevler bakımından farklı şekillerde ele alınmakta ve bu nedenle kavramsal ayrımlarının açık biçimde ortaya konulması gerekmektedir.

Özellikle spor alanında kullanılan terimler dikkat çekici örnekler sunmaktadır. Spor dilinde yer alan terimler ve deyimler, yalnızca bilgilendirici olmakla kalmaz; aynı zamanda izleyiciyi duygusal olarak da etkiler. Spor yorumlarında, zaferin sevinci ya da yenilginin hüznü, dilin duygusal gücüyle ifade edilir.

Böylece bu çalışmada emosyonellik, ekspresiflik ve emotiflik kavramları, dil sistemindeki tezahür biçimleri özellikle Azerbaycan Türkçesinde spor terminolojisi üzerinde analiz edilecektir.

Emosyonellik

“Emosyonellik” kavramı, dilbilimde farklı biçimlerde açıklanmış ve tarihsel olarak daha çok psikoloji alanında ele alınmıştır. Başlangıçta bu terim, kişinin içsel duygularının dışavurumu olarak kabul edilmiş ve uzun bir süre boyunca birçok araştırmacı, bu işlevin “emotiflik” kavramı içinde değerlendirilmesinin daha uygun olacağını düşünerek “emosyonellik”i dilbilimsel bir terim olarak kullanmamıştır. “Emotif”, “emotiflik” terimlerini dilbilim literatürüne ilk kez kazandıran V.İ.Şahovskiy olmuştur (Abbaseliyeva R, 2018: 23-24).

Musa Adilov ve diğerleri (2020: 143) tarafından derlenen “Açıklayıcı Dilbilim Terimleri Sözlüğü”nde “emosyonellik” teriminden bahsedilmese de “emosyonel kelime hazinesi”

kavramına rast gelinmektedir. Sayalı Sadıgova vd. (2019: 181-182) tarafından hazırlanan “Açıklayıcı Dilbilim Terimleri Sözlüğü”nde ise “emosyonel”, “emosyonel ifade”, “emosyonel ünlem”, “emosyonel anlambilim”, “emosyonel kelime-cümle” gibi terimlerin kullanımını artık bu kavramın dilbilimde terminolojik bir statü kazandığını göstermektedir. Dilbilim Ansiklopedi’sinde (II cilt, 2008: 431) “emosyonel” ve “emosyonel kelime hazinesi” terimlerinin kullanılması bu sonucu bir daha doğrulamaktadır.

Bu kaynaklarda emosyonelliğin terminolojik sınırları tam olarak belirlenmemiştir. Örneğin, Dilbilim Ansiklopedi’sinde (II cilt, 2008) “kızcıgaz” sözcüğü (-cıgaz küçültme ve sevecenlik ekiyle) ekspresifliğe örnek olarak verilmişken, Adilov ve çalışma arkadaşlarının sözlüğünde aynı ekle türetilen “anacıgaz” sözü emosyonel kelime hazinesine örnek olarak sunulmuştur. Aynı sözlükte küçültme ve sevecenlik ekleri “emotif işlev”e de ait edilmiştir.

Bu paralellikler ve ifade araçlarının çoğu emosyonel etkiye dayandığından, ne ekspresifliği, ne de ki emotifliği emosyonellikten kesin çizgilerle ayırmanın mümkün olmadığını ortaya koymaktadır. Aynı zamanda, dilin anlamsal sisteminde yer alan her kelime, duygusallığın potansiyel bir taşıyıcısıdır. Konuşmacı, onu belirli bir bağlamda emosyonel anlamla yükleyebilir. V.İ.Şahovskiy bunu şöyle belirtir: “Sözcükler nesne ve hadiseler hakkında mantıki bilgilerin yanı sıra konuşmacının bu şeylere karşı emosyonel münasebeti hakkında ek bilgiler taşır” (Abbaseliyeva R, 2018: 14).

Örneğin, “gol” kelimesinin farklı duygusal etkileri mevcuttur:

a) Bir futbol taraftarı için sevinç, coşku ve zafer duygusuna neden oluyorsa;

b) Rakip takımın taraftarı için hayal kırıklığı ve memnuniyetsizlik gibi duygulara yol açabilir.

Dili insan faaliyetlerinden ve duygularından ayırmak imkansızdır. Duygusuz bir insan olmadığı için duygusuz bir dil de olamaz. Çünkü dilin ortaya çıkmasından önce insan vardı ve duyguları bu varlığın doğal ve ayrılmaz bir özelliği idi. Bu nedenle dil, duygular olmadan hayal edilemez - dil, bir kişinin duygularını ifade etme biçimidir.

Ekspresif ve emotif kavramlarının anlamsal içeriğinde, emosyonellik unsuru zaten mevcuttur. Bu nedenle emosyonelliği ayrı bir dilbilim terimi olarak değil, bu terimlerin temelini oluşturan genel bir kavram olarak görüyoruz. Dilbilimde onun terminolojik bir çerçeveye oturtulması da kolay değildir ki, psikoloji biliminde bile hâlâ tartışma konusudur.

Dilbilim terminolojisi açısından yorumlanırsa emosyonellik, öznenin ruh hâlini, duygusal durumunu ve tutumunu dile yansıtma halidir. Doğası gereği bireyseldir; Aynı kelime, farklı

duygu yüklerine sahip ola bilir. Bu, dilin emosyonel potansiyelinin doğası gereği dinamik olduğunu kanıtlar.

Sonuç olarak emosyonellik, fikrin duygusal tonunu belirleyen ve dilin insanın doğasıyla ilişkisini gösteren temel bir kategoridir.

Ekspresiflik

“Ekspresiflik” terimi Latin kökenli olup, “heyecan halinin ifadesi” anlamını taşır. Dilbilimde bu kavram, dilin anlatım ve üslup olanaklarını gerçekleştiren temel kategorilerden biri olarak değerlendirilir ve geniş bir kullanım alanını kapsar.

Sözlük kaynaklarında “ekspresif”, “ekspresif ad”, “ekspresif işlev”, “ekspresif jest”, “ekspresif kelime hazinesi”, “ekspresif konuşma” ve bu kavramla ilgili diğer terimler kullanılmaktadır. Sayılı Sadıgova vd. (2019: 174) tarafından derlenen “Açıklayıcı Dilbilim Terimleri Sözlüğü”nde *ekspresiflik*, “konuşmanın anlamını, ifadesini, duygusal kalitesini ve etkinliğini gösteren bir dil hadisesi” olarak açıklanmaktadır. Yazarların belirttiği gibi, ekspresiflik, retorik figürler de dahil olmak üzere çeşitli yollarla dilin her düzeyinde oluşturulur.

Biz böyle bir tanım veriyoruz ki, ekspresiflik, kişinin konuşmasında özel araçlar (metaforlar, deyimler, benzetmeler ve buna benzer kombinasyonlar) kullanarak fikirlerin duygusal etkisini güçlendirme yeteneği olarak tanımlanabilir. Bu tanım, ifadenin hem öznel (konuşmacının bireysel tutumu) hem de nesnel (dil sisteminin olanakları) yönlerini birleştirir. Ekspresiflik, konuşmayı sıradan bilgi taşıma seviyesinden çıkaran, onu duygusal ve mecazi açıdan yükselten önemli bir dil olgusudur. Başka bir deyişle, ekspresiflik, konuşmayı olağan ifade tarzından ayıran ana üslup göstergesidir.

Sözlüklerde “ekspresif kelime hazinesi” genellikle sevgi, empati, ironi, şaşkınlık, öfke, empati, uyarı, tehdit, şaka, alay, hoşlanmama, kayıtsızlık vb.-lerini içerir. Ekspresiflik çoğunlukla mecazi ifade biçimlerinde, deyimlerde kendini gösterir. Örneğin, “sevmek” fiilinde ekspresiflik zayıf olsa da, “kalbini vermek”, “gönül kaptırmak” gibi ifadelerde bu anlam daha güçlüdür.

Konuşmada ekspresifliğin tezahür biçimleri, kişinin amacına, üslubuna ve iletişim koşullarına bağlı olarak değişir. Yazınsal üslupta, ekspresiflik, ana anlatım aracı olarak hareket eder ve mecazlı imgelerin oluşumunda belirleyici rol oynar. Gazete üslubunda, ekspresiflik okuyucuyu etkilemek, duygusal tepki uyandırmak için kullanılır. Konuşma dili bağlamında ise ekspresiflik, doğallığı ve canlılığı korur, iletişimde samimiyet ve inandırıcılık sağlar.

Aşağıdaki örneklerde ekspresiflik çeşitli şekillerde, Azerbaycan Türkçesinde ve Ortak Türk Alfabetiyle verilmiştir:

“Amma reallıq budur ki, “täyyaräçilär” hamıdan yüksäkdä uçmaqdadır” (“Futbol+” gazetesi, 12 Eylül 2013).

Bu cümlede “täyyaräçilär” (teyyareciler) kelimesi AZAL (Azerbaycan Hava Yolları) futbol kulübüne gönderme yapan bir mecazımürsel olarak kullanılmıştır. “Hamıdan yüksäkdä uçmaqdadır” ifadesi ise mecazi anlam taşımaktadır. Yani kulübün adı nasıl metaforik biçimde ifade edilmişse, onların sahadaki performansları da – diğerlerinden önde olmaları – ait oldukları meslekle ilişkilendirilerek anlatılmıştır.

“Fazil Muradovun komandası räqibläri yerindä oturtdu” (“Baku Post” gazetesi, 03.04.2011, №8).

Burada da, önceki örnekte olduğu gibi, takımın adı bir kişinin adıyla metaforik biçimde ifade edilmiştir: “Fazil Muradovun komandası” (Fazil Muradov’un takımı). “Rakiplerini yerinde oturttu” ifadesi ise gerçek anlamda kimsenin bir yere oturduğunu değil, karşı tarafa haddini bildirmek, yani Fazil Muradov’un takımının üstünlüğünü vurgulamak anlamına gelir.

“Kalonas 2 metrdän “çärçivä”ni däqiq nişän alsaydı, ümid qığılıcımı alovvana bilärdi” (“Futbol+” gazetesi, 5-6 Ekim 2013).

Burada “kale” yerine “çärçivä” (çerçeve) kelimesinin kullanılması, aynı zamanda “ümid qığılıcımı alovvana bilärdi” (umut kıvılcımı alevlenebilirdi) ifadesindeki “umut kıvılcımı” ve onun “alevlenme”si oyundaki olası dönüm noktasını mecaz yoluyla betimleyerek dilin ekspresif imkânlarını bilimsel düzeyde ortaya koymaktadır.

“Hakimin start fitindän sonra “käşfiyyat” uzun sürmädi” (“Futbol+” gazetesi, 5-6 Ekim 2013).

Bu cümledeki “start fiti”nden (başlangıç düdüğü) kombinasyonu spor dilinin tipik örneklerinden biridir. Burada “käşfiyyat” (istihbarat) kelimesi askeri terminolojiden ödünç alınmış ve mecazi olarak oyunun stratejik akışı anlamında kullanılmıştır. Okuyucu olayı sadece bir spor oyunu olarak değil, aynı zamanda “stratejik bir çatışma” olarak da algılamaktadır. Bütün bunlar ekspresifliğin tezahür biçimidir.

“Ağ-qaralar qäläbä sindromuna äzmkar qäläbä ilä son qoydu” (“Futbol+” gazetesi, 5-6 Ekim 2013).

“Ağ-qaralar” ifadesi, “Neftçi” futbol kulübünün forma renklerine dayanan bir metonimi örneğidir. “qäläbä sindromu” (galibiyet sendromu) ifadesi de dile mecazi anlam katmaktadır.

“Son qoymak” (son vermek) deyimini ise anlatıma ekspresif bir etki kazandırarak “zafere ulaşmak” ya da “bir işi tamamlamak” anlamında kullanılmıştır. Cümlelerin genel anlam yapısı, okuyucuya zaferin psikolojik ağırlığını ve duygusal yükselişini hissettirmektedir.

Benzer şekilde, spor terminolojisinde kullanılan bazı terimler yalnızca teknik anlam taşımakla kalmaz, aynı zamanda mecazi yapıları sayesinde ekspresiflik gücüne sahiptir. Örneğin: “Qurbağa qabı” (kurbağa kabı), çocuklara yüzmeyi öğretmek amacıyla tasarlanmış küçük havuzu ifade eder. “Tülkü ovu” (tilki avı), gizli bir radyo istasyonunun yerini bulmaya yönelik etkinliği tanımlar. “Tüfäng qarovulu” (tüfek muhafızı), “balıq quyruğu” (balık kuyruğu) gibi terimleri de hem teknik, hem de mecazi anlam katmanlarını barındırır.

Bu nedenle, yukarıdaki örneklerin analizi, ekspresifliğin duygusallık içeren renkli kelimelerle oluştuğunu göstermektedir.

Emotiflik

Dilbilimciler “emotiflik” kavramını dilsel bir kategori olarak ayırırlar. Emotiflik, esas olarak duyguların dil aracılığıyla ifadesi olarak kabul edilir. Başka bir deyişle, bu kavram, konuşmacının duygusal durumunu ve tutumunu dilsel yollarla ifade etme biçimidir.

Musa Adilov’un vd. (2020: 143) sözlüğünde “emotif işlev” kavramı yer almaktadır. Sayılı Sadıgova’nın vd. (2019: 182) “Açıklayıcı Dilbilim Terimleri Sözlüğü”nde ise “emotif”, “emotif formlar”, “emotif işlev” terimleri verilmektedir. Bu sözlükte “emotif” terimi şu şekilde tanımlanmaktadır: “Dilde emosyonelliğin, ekspresifliğin ana ifade vasıtası. Emotiflik, yazarın kişisel emosyonel tutumunu ifade etmeye hizmet eder.” Dilbilim Ansiklopedi’sinde (II cilt, 2008: 431) ise “emotif” kavramı şu şekilde açıklanmaktadır: “Yazarın öznel emosyonel tutumunu ifade etmeye yarayan, konuşmacının iletişimdeki beklentileri karşılayıp karşılamadığını ifade eden bir araç.” Bu tanım aynı zamanda emotifliğin, konuşmacının dil düzeyinde emosyonel tepkisinin bir ifadesi olduğunu da göstermektedir.

Makalemizde emotifliğe başka taraftan yaklaşıcağız. Emotiflik – dilsel bir terim olarak, dilde sözlerin anlamları nedeniyle taşıdığı duygusal yükü ifade eder. Her kelime belirli bir durumdan veya kültürel deneyimden kaynaklanarak yaranmıştır. Emosyonellik belirli bir durumla bağlantılı olarak ortaya çıktığı gibi, emotiflik de bu ilkeye dayanır. Ancak buradaki önemli fark, emosyonelliğin değişken olması, duruma bağlı olarak değişmesidir, ancak emotiflik doğası gereği sabittir. Yani, anlamsal katmandaki kelimelerin taşıdığı duygusal yük bir kez – bu kelimenin oluşumu sırasında yaranır ve bugüne kadar bu şekilde işlenmeye devam eder. Aslında her kelimenin kendine özgü bir köken hikayesi vardır ve bu hikaye, yaratıcısının o anda

taşıdığı, dile göç etmiş bir duygu biçimidir. Bu bakımdan, dilin sözcük katmanındaki kelimelerin kökeninin ve anlam katmanındaki duygusal yükünün incelenmesi, dilin tarihini ve kültürel hafızasını anlama açısından da büyük önem taşımaktadır. Atasözlerini ve deyimleri anlamak için oluşumlarının tarihini bilmek önemli olduğu gibi, kelimeler de duygusal ve durumsal bir temelde oluşmuş ve günümüze ulaşmıştır. Böylece dilin duygusallığı sözcüklerin anlamlarında stabilize olmuş ve emosyonel hafızasının bir parçası haline gelmiştir.

İngilizcede fiiller, emotiflik açısından iki gruba ayrılmaktadır:

1. Emotif fiiller: to bother, to regret (sinirlendirmek, pişman olmak)
2. Emotif olmayan fiiller: to forget, to know (unutmak, bilmek) (Dilbilim Ansiklopedi'si (II cilt, 2008: 431)).

Ancak fiillerin tek başına böyle bölünmesi, dilsel düzeyde duygusallığın genişliğini tam olarak yansıtmamaktadır. Çünkü bir dilin her biriminin – ister isim, ister sıfat veya fiil olsun – belirli bir duygusal çağrışımı olabilir.

Örneğin, duygusal çağrışım açısından “gol” kelimesi bazen bağlama ve özneye bağlı görünmektedir. Ancak emotiflikte böyle bir vaziyet yoktur: Futboldaki “gol” kelimesi “goal”-dan (amaç), bağlamdan bağımsız olarak bile olumlu bir duygusal çağrışım taşıyan sportif bir terim olarak algılanır. Bu, kelimeye nesnel, durumdan bağımsız bir bakış açısıyla yaklaşmak anlamına gelir.

Dolayısıyla emotiflik, dilin emosyonel, psikolojik ve kültürel katmanlarının kesişme noktasında duran bir kavramdır. O, emosyonelliğin dilsel bir terimi, ekspresifliğin ise dildeki duygu kaynağını oluşturur.

Spor Terimlerinin Emotifliği

Terimler geleneksel olarak emosyonel tarafsızlıkla karakterize edilen, yalnızca belirli bir alanın nesnel anlam taşıyan kavramlarını ifade eden birimler olarak kabul edilir. Ancak dilin canlı ve dinamik doğası, terimlerin bile bazen duygusal tonlar kazanabildiğini göstermektedir. Özellikle bu bakımdan spor terimleri dikkat çekmektedir, çünkü spor aktiviteleri insanın duygusal dünyasıyla yakından bağlantılıdır.

Modern medyada bu terimler sadece durumu yorumlamak için değil, aynı zamanda duygusal etki yaratmak için de kullanılmaktadır. Hem sporcunun duygusal durumunu hem de izleyicinin emosyonel tepkisini oluştururlar. Bu nedenle spor terimleri anlamsal, psikodilbilimsel ve kültürel açıdan yüklü dilsel birimler olarak hareket eder.

Duygusal açıdan bakıldığında, spor terimleri üç ana gruba ayrılabilir:

- 1) Olumlu emotif terimler;
- 2) Olumsuz emotif terimler;
- 3) Tarafsız emotif terimler.

Olumlu Emotif Terimler

Olumlu emotif çağrışımlara sahip spor terimleri *zafer*, *moral* ve *başarı* duygularını ifade eder. Bu terimler sabit bir duygusal anlam taşır. Örneğin *lider*, *şampiyon* gibi kelimeler hem anlamsal hem de duygusal olarak olumlu değer taşır. Japon kökenli “ippon” terimi aynı zamanda “10 tam puan”a atıfta bulunarak dövüş sanatlarında mükemmellik ve nihai zafer duygusunu da çağrıştırır. Bu kelimelerin her biri, ortaya çıktığı andan itibaren belirli bir olumlu duygusal yük kazanmış ve bu duygunun taşıyıcısı olarak dilin hafızasına yerleşmiştir. Öte yandan, bir oyuncunun moralini oluşturabilecek diğer terimler “fora” ve “handikap” kelimeleridir. Bu sözler, zayıf bir rakibe tavizler vermek anlamına gelir ve sporda adil rekabet ilkesini teşvik eden kavramlardan bazılarıdır.

“Madalya” (ve ya kemer), “kupa”, “rekor”, “adil oyun” gibi terimler de spor dilinin duygusal olarak pozitif yüklü birimleridir. *Madalya* bir yarışmada ilk üç sıradan birini kazanana verilir ve bu terim, elde edilen başarı gibi değerleri ifade eder. *Kupa* kelimesi, spor müsabakalarında verilen büyük ödülü belirtir ve hem sembolik hem de motivasyonel bir anlamı vardır; sporcunun duygusal deneyiminde bir gurur duygusu yaratarak zaferin sembolü haline gelir. *Rekor* kavramı ise bir spor dalında o ana kadar ulaşılan en yüksek dereceyi ifade ederek başarı, zirve ve üstünlük duygularını sembolize eden olumlu emotif bir terim niteliği taşır.

Uluslararası düzeyde geliştirilmekte olan *adil oyun* kavramı (eng. fair play) ve sporda adalet, dürüstlük ve karşılıklı saygı ilkelerini ifade eder. Bu terim sadece rekabet kurallarına uymayı değil, aynı zamanda ahlaki niteliklerin (dürüstlük, kültürel davranış ve rakibe saygı) korunmasını da ifade eder.

Bu nedenle, tüm bu terimler spor dilinde olumlu duygusal değerleri – zaferin sevincini, mücadeledeki azmi ve adalet duygusunu – sembolize eder ve dilin sözcüksel sisteminde motive edici, ifadenin olumlu etkisinin gücüne sahip olarak yerleşmişlerdir.

Olumsuz Emotif Terimler

Olumsuz duygularla bağlantılı terimler, spor sürecinde yenilgi, başarısızlık, ceza ve memnuniyetsizlik gibi kavramları ifade eder. Örneğin, “ceza” ve “rövanş” gibi terimler, oyunda

olumsuz bir duygusal arka plan oluşturur. “Ceza” kelimesi *faul (sapkı)* anlamına gelmekte olup, kuralların ciddi şekilde ihlal edilmesini belirtir. Bu terimlerdeki olumsuz çağrışımlar sabit bir karaktere sahiptir; yani kelime yaratıldığında yüklenen olumsuz anlam zamanla değişmez.

Spor dilinde olumsuz duygusal çağrışımlar taşıyan terimler genellikle kuralların ihlali, hata, dikkatsizlik ve yenilgi ile ilişkilendirilir. Buna bir örnek olarak “nakavt” terimi verilebilir: Sporcunun şiddetli bir darbeden sonra savaşıma devam etme yeteneğini kaybettiği, hatta bilincini yitirdiği durumu ifade eder. Bu kavram hem fiziksel hem de duygusal açıdan “geçici yenilgi” anlamı taşır. Benzer şekilde, “yaralanma” ve “darbe” gibi kelimeler de sporcunun aktivitesi sırasında ortaya çıkan olumsuz sonuçları betimler.

Bazı terimler, doğrudan rakibe uygulanan eylemler veya teknik hatalar bağlamında olumsuz duygusal anlam kazanır. Örneğin, basketbolda “blok atış”, rakibin şutunu engellemek amacıyla yapılan savunma hareketi olmasına rağmen, rakibin hareketini durdurduğu için anlamsal olarak olumsuz bir eylem çağrışımı taşır. Öte yandan “avtogo” (kendi kalesine gol) başarısızlık, dikkatsizlik ve mesleki hata gibi duyguları ifade eder.

Doğu kökenli dövüş sporlarında kullanılan “chigi” ve “chiriki” terimleri, tekvando yarışmalarında yasaklanan vuruşları tanımlar. Bu terimler, spor etiğine aykırı eylemleri bildirerek olumsuz bir değerlendirme yaratır. Benzer şekilde, “fint” terimi, rakibi yanıltmak amacıyla gerçekleştirilen taklit eylemini ifade eder; yarışta teknik-taktik bir yöntem olarak tarafsız görünse de *aldatma* unsuru nedeniyle duygusal olarak olumsuz bir yük taşır. “Shido” (eylem ihlaline göre judocuya verilen uyarı) terimi de spor sürecindeki cezanın niteliğini yansıtır.

Türk kökenli olumsuz spor terimleri arasında “esneme” ve “badalag” kelimeleri öne çıkar. “Esneme”, satranç ve dama oyunlarında dikkatsizce yapılan bir hata ve zaman kaybına yol açan bir yürüyüş anlamına gelir. “Badalag” ise futbol, hokey ve benzeri sporlarda ayağını rakibin önüne koyma ve onu yere serme girişimiyle kuralları ihlal ederek rakibi ezmeyi amaçlayan davranışı ifade eder. Her iki terim de etik olarak kabul edilemez ve oyunun gidişatını olumsuz etkileyen davranışlara işaret eder.

Araştırmalar, olumsuz duyguların dilde olumlu duygulardan daha geniş bir şekilde ifade edildiğini göstermektedir. N. Voltan-Acar, bunun Türk kültürüne özgü bir özellik olabileceğini belirterek şunları yazar: “Olumlu duyguları yansıtan sözcük ve deyimler, olumsuz duyguları yansıtan sözcük ve deyimlere oranla sayıca çok azdır. Kültürümüzde olumlu duyguları anlatmak güçken, olumsuz duyguları ifade etmek için Türk dili oldukça zengindir.” Bogdanova

ise bu durumun diğer dillerde de görüldüğünü vurgular (Hacızade N, 2012: 6). Ancak bu ayrım yalnızca kültürel etkenlerle değil, endüstrinin özgüllüğüyle de ilgilidir. Spor dilinde hem olumlu hem de olumsuz duygusal çağrışımlar taşıyan terimlerin varlığı, alanın duygusal yoğunluğundan ve rekabetçi doğasından kaynaklanmaktadır.

Tarafsız Emotif Terimler

Tarafsız spor terimleri, olumlu veya olumsuz duygusal çağrışımlar taşımayan ifadelerdir. Bu terimler, spor aktivitesinin teknik, nesnel ve işlevsel yönlerini ifade eder; duygusal bir tutum temel ele alınmaz. Söz konusu terimler, bir eylemin, enstrümanın veya oyunun adını belirtir.

Olayın duygusal değerlendirmesini değil, spor sürecinin yapısal ve teknik yönünü ifade ettikleri için bu terimler anlamsal olarak tarafsız kabul edilir. Örnekler arasında spor dalları: “jimnastik”, “futbol”, “voleybol”, “satranç”, “atletizm”, “hentbol”, “tenis”, “hokey”, “basketbol” vb.; spor malzemeleri: “top”, “çember”, “dambıl”, “turnike” vb.; spor araçları: “motosiklet”, “bisiklet”, “tekne”, “yat”, “planör” vb. sayılabilir. Bu gruba insanı bildiren terimler de dahil edilebilir: “hakem”, “koç”, “sporcu”, “konuşmacı” vb. Yukarıdaki bölgeleri daha da çoğaltmak mümkündür.

İstisna olarak, insan anlayışı bildiren “outsayder” (eng. outsider) kelimesini tarafsız emotif terim olarak kabul etmiyoruz. Çünkü, hiç kimse yarışta sonuncu yeri kazanmak istemez.

Sonuç olarak, tarafsız spor terimleri, dilin duygusal tarafsızlığını ve nesnellliğini sağlayan, spor terminolojisinin büyük bölümünü oluşturan sözcüksel birimlerdir.

Sonuç

Bu çalışmada, dilin emosyonel boyutunun üç temel kavramı olan emosyonellik, ekspresiflik ve emotiflik ele alınmış ve özellikle Azerbaycan Türkçesinde spor terminolojisi kapsamında incelenmiştir. Analizler göstermektedir ki, dilin duygusal işlevi yalnızca bireyin içsel durumunu yansıtmakla kalmaz; aynı zamanda toplumsal ve kültürel değerleri de yansıtan dinamik bir sistem olarak işlev görür.

Emosyonellik, dilin temel psikolojik ve antropolojik bir özelliği olarak, konuşmacının ruhsal durumunu, duygu ve tutumlarını ifade etme potansiyeline sahiptir. Her kelime, bağlama göre farklı duygusal tonlar kazanabilir; dolayısıyla emosyonellik bağlama bağlıdır ve konuşmacının deneyim ve algısıyla şekillenir. Ekspresiflik, dilin üslup ve anlatım gücünü artıran bir kategori olarak, mecazlar, deyimler ve özel dilsel araçlar aracılığıyla fikirlerin duygusal etkisini güçlendirir. Bu bağlamda, spor yorumları ve terminolojisi, dilin ekspresif potansiyelini açıkça

ortaya koyan önemli bir örnek sunar. Emotiflik ise, dildeki kelimelerin doğasında taşıdığı duygusal yükün göstergesidir; kelimeler, kültürel ve tarihsel bağlamdan beslenerek sabit bir emosyonel değer taşır. Bu nedenle, emotiflik, dilin psikolojik ve kültürel boyutlarıyla doğrudan ilişkilidir.

Spor terminolojisi özelinde yapılan bu analizler, terimlerin yalnızca teknik bilgi aktarmakla kalmayıp, aynı zamanda izleyiciyi ve sporcuyla duygusal olarak etkileyebildiğini göstermiştir. Terimler olumlu, olumsuz veya tarafsız emotif değerler taşıyabilir; böylece dil hem nesnel bilgi iletimi hem de emosyonel etki yaratma işlevini aynı anda yerine getirir. Özellikle olumlu ve olumsuz terimler, sporun rekabetçi ve duygusal yoğun doğasının bir yansıması olarak, dilin kültürel ve psikolojik boyutlarıyla etkileşim içinde şekillenir.

Sonuç olarak, emosyonellik, ekspresiflik ve emotiflik kavramları, dilin sadece iletişimsel değil, aynı zamanda duygusal, kültürel ve toplumsal işlevlerini de anlamamıza olanak tanır. Spor terminolojisi ise bu kavramların pratikteki tezahürünü incelemek için zengin ve anlamlı bir alan sunmaktadır. Bu bağlamda, dilin duygusal boyutunu anlamak, hem dilbilimsel teoriler hem de kültürel çalışmalar açısından önemli bir perspektif sağlamaktadır.

Kaynakça

- Abbaseliyeva, R. (2018) Dildə ekspressivlik və emosionallığın verbal və qeyri-verbal ifadə vasitələri. Bakı.
- Adilov, M., Verdiyeva, Z., & Ağayeva, F. (2020). İzahlı dilçilik terminləri lüğəti. Bakı: Elm və Təhsil.
- AMEA Nəsimi Adına Dilçilik İnstitutu. (2016). Yeni sözlər və yeni mənalar lüğəti. Bakı: Elm və Təhsil.
- Dilçilik Ensiklopediyası. (2008). II cild (F.Veysəllinin red.). Bakı: Mütərcim.
- Hacızadə, N. (2012). Bilişsel dilbilim açısından duyğuların dili. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Hüseynov, S. (2009). İzahlı idman terminləri. Bakı: Yazıçı.
- Hüseynov, S., & Allahverdiyev, S. (2016). İdman terminlərinin izahlı lüğəti. Bakı: Elm və Təhsil.
- Xəlilova, A. (2013). İdman leksikası KİV-də. Filologiya Məsələləri, (10), 61–67.
- Məhərrəmli, Q. (2008). Mediada işlənən alınma sözlər (izahlı lüğət). Bakı: Elm.
- Sadıqova, S., & Həsənli-Qəribova, Ş. (2020) Azərbaycanca-türkcə izahlı dilçilik terminləri lüğəti. Bakı: Elm.
- Sadıqova, S., Hüseynova, N., Novruzova, S., & Həsənli-Qəribova, Ş. (2019). İzahlı dilçilik terminləri lüğəti. Bakı: Elm.

Structured Abstract

This study investigates the emotional dimension of language through three interrelated linguistic categories—emotionality, expressiveness, and emotivity—and analyzes how these categories are manifested in sports terminology within the Azerbaijani language. The research highlights that language is not only a communicative system for transmitting information but also a dynamic, multidimensional tool that reflects the psychological, cultural, and emotional experiences of individuals and societies. It emphasizes that the emotional aspects of language, which have often been underestimated in traditional linguistics, play a vital role in shaping meaning, interpretation, and stylistic richness in both everyday and specialized forms of communication such as sports discourse.

The main objective of the study is to provide a comprehensive understanding of how emotionality, expressiveness, and emotivity operate as core categories in linguistic analysis and how these elements interact within the terminology of sports, which represents one of the most emotionally charged domains of human activity. Emotionality is interpreted as a reflection of the speaker's inner psychological state, which varies depending on situational context, personal attitude, and communicative purpose. It manifests itself in both verbal and nonverbal expression, showing that language and emotion are inseparable aspects of human cognition. Expressiveness, by contrast, refers to the stylistic and aesthetic power of language to intensify meaning through figures of speech, idioms, metaphors, and evaluative expressions. It transforms ordinary language into a more impactful, creative, and affective medium, which is especially evident in sports commentaries, slogans, and journalistic discourse. Emotivity, as the third and most specific category, refers to the inherent emotional charge carried by particular words or terms. Unlike emotionality, which is context-dependent, emotivity is fixed and intrinsic to the lexical unit; it represents the historically and culturally embedded emotional value of a word.

Methodologically, the study adopts a descriptive and analytical framework based on lexical-semantic analysis. The data are drawn from Azerbaijani sports terminology sources, including explanatory dictionaries, academic studies on expressiveness and emotion in language, and media texts such as sports articles and commentaries. The collected terms are categorized according to their emotional value as positive, negative, or neutral. Positive emotive terms, such as “victory”, “leader”, or “award”, convey feelings of motivation, pride, and success. Negative terms, such as “penalty”, “defeat”, or “mistake”, express dissatisfaction, disappointment, or failure. Neutral terms, including the names of sports, equipment, or materials such as “football,”

“ball,” or “coach”, lack emotional connotations and serve a purely descriptive function. This classification allows for a clear understanding of how emotional values are distributed within the lexical system of sports and how they influence communicative interaction.

The findings reveal that sports terminology serves both referential and affective functions. It not only conveys technical information about rules, tactics, and performance but also evokes strong emotional responses in speakers and audiences. Sports language mirrors the intensity of competition, the joy of victory, and the pain of loss, thereby functioning as a linguistic space where human emotions are vividly externalized. The study demonstrates that emotionality, expressiveness, and emotivity are not isolated categories but rather complementary aspects of linguistic behavior that collectively shape the emotional landscape of discourse. Emotionality provides the psychological foundation, expressiveness gives stylistic form to emotional content, and emotivity embeds emotion at the lexical level.

Furthermore, the research underscores the cultural and psychological dimensions of emotional language. It shows that emotive terms are not universal but rather shaped by collective experiences, traditions, and cultural perceptions specific to a speech community. In the Azerbaijani context, many sports terms reflect not only the competitive spirit but also cultural values such as honor, respect, and perseverance. Thus, sports terminology becomes a linguistic mirror of national identity and collective emotion. The interplay between emotional content and linguistic form also highlights the cognitive mechanisms by which speakers conceptualize and communicate affective experiences through language.

In conclusion, the study argues that understanding the emotional dimension of language requires an integrated approach that combines linguistic, psychological, and cultural perspectives. Emotionality, expressiveness, and emotivity together illuminate the multifaceted ways in which language conveys feelings, attitudes, and values. Sports terminology, due to its high emotional intensity and cultural visibility, offers a particularly rich field for observing these processes in action. By analyzing the emotive structure of sports language, the study contributes to a deeper understanding of how words function not only as carriers of meaning but also as instruments of emotion and identity. Ultimately, the findings emphasize that language, far from being a neutral code, is a living, emotional system that continuously evolves through human experience, cultural interaction, and expressive creativity.